

*Збірник наукових праць затверджено
Вченою радою Кіровоградської льотної академії Національного авіаційного університету
(протокол № 5 від 31.10.2016 р.) та
Вченою радою Національного авіаційного університету
(протокол № 2 від 27.02.2017 р.)*

*Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації КВ № 22644-12544Р від 26.04.2017 року
Міністерства юстиції України*

Рецензенти:

Сущенко Т.І. – доктор педагогічних наук, професор
Марусенець М.М. – доктор педагогічних наук, професор

Науковий вісник Льотної академії. Серія: Педагогічні науки: зб.наук.пр. / [редкол.:
Т.С. Плачинда (голов.ред.) та ін.]. – Кропивницький: КЛА НАУ, 2017. – Вип. 1. – 480 с.

У Науковому віснику Льотної академії. Серія: Педагогічні науки відображені статті авторів, що стосуються вирішенню існуючих проблем професійної підготовки фахівців різних галузей, аналізу зарубіжного досвіду фахової підготовки та інноваційні підходи до професійної освіти у контексті євроінтеграції.

Публікації видання адресовані науковцям і практикам у галузі педагогіки. Збірник наукових праць буде корисним студентам (курсантам), магістрам, аспірантам та всім зацікавленим особам.

Редакційна колегія публікує статті у авторській редакції. Автори несуть відповідальність за достовірність інформації, точність фактів, цитат, інших відомостей.

При використанні матеріалів, опублікованих у науковому віснику, збереження авторських прав обов'язкове.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І.

Психолого-педагогічні аспекти організації освітнього процесу у вищих навчальних закладах

АНИСИМОВ Н.В.

Краткий исторический экскурс возникновения и развития тестового контроля 5

АСТРЕЙКО С.Я., СИДЛО А.П.

Технологическо-методические основы процесса точения фасонных поверхностей изделий из древесины на учебных занятиях по техническому труду 11

БАРАНОВСЬКА Л.В.

Авіаційний ВНЗ: освітнє середовище університету як детермінанта якості професійної підготовки студентів 18

БОЧАРОВА О.А.

Суспільні функції університетів та концепції розвитку 24

БРОДОВА О.В.

Особливості професійної адаптації майбутніх пілотів вищих льотних навчальних закладів як об'єкт наукового дослідження 32

ВЕРЕТІЛЬНИК В.В.

Методичні рекомендації науково-педагогічному складу кафедр факультету підготовки керівних кадрів щодо розвитку військово-спеціальної компетентності офіцерів-прикордонників у процесі магістерської підготовки 37

ГЕРАСИМЕНКО Г.В.

Компоненти фахових компетентностей курсантів льотних навчальних закладів у процесі загальнотехнічної підготовки 43

ГЕРАСИМЕНКО Л.С.

Мотивація до самоосвіти майбутніх авіаційних фахівців у процесі професійної підготовки 48

ДІДЕНКО О.В., ЗАЛЮБІВСЬКА О.Б.

Особливості змісту сучасного риторичного ідеалу викладача технічного університету 53

ЗАДКОВА О.В.

Оптимізація процесу підготовки курсантів-пілотів до дій в проблемних ситуаціях професійної діяльності 61

ЗЕЛЕНСЬКА Л.М., ТИМЧЕНКО С.В.

Діалогічність навчальної взаємодії у формуванні комунікативних умінь майбутніх авіаційних фахівців 66

КЕРНИЦЬКИЙ О.М.

Тренінгові методи у підготовці майбутніх інженерів-педагогів до застосування суб'єкт-суб'єктної взаємодії 71

ЛАВРЕНТЬЄВА О.О. Методологічні вміння майбутнього інженера-педагога: проблема сутності й генезису розвитку	76
ЛАВРИНЕНКО С.О. Проблема формування національної свідомості студентської молоді в умовах євроінтеграції	82
ЛИЧУК А.В. Мотиваційний компонент як показник успішності підготовки майбутніх авіадиспетчерів до професійної діалогічної взаємодії	86
ЛОДАТКО Є.О. Що треба знати майбутньому організатору освітнього процесу про гуманістичні системи	91
ЛОПАТЮК О.В. Рефлексія як об'єкт наукових досліджень	95
МЕЛЬНИК Ю.Б., ПИПЕНКО І.С. Запровадження педагогічної логістики у вищій школі	100
МИКИТИШИН А.А. Психологічні особливості типу мислення студентів-програмістів як невід'ємна складова організації процесу професійної іншомовної комунікативної підготовки у вищих технічних навчальних закладах	105
МОЛЧАНОВА О.М. Застосування малюнкових арт-терапевтичних методик для професійного самовизначення студентів	111
ОНИПЧЕНКО П.М., ПОЛУЙКО О.М. Психолого-педагогічні аспекти організації тренажерної підготовки льотного складу на сучасному авіаційному тренажері	116
ПЛАЧИНДА Т.С. Підготовка здобувачів наукового ступеня до педагогічної діяльності у ВНЗ	121
ПЫЖКОВА О.Н., БОРКОВСКАЯ И.М., АСМЫКОВИЧ И.К., МОЗЫРСКА Д. О возможностях реализации компетентностного подхода в преподавании математических дисциплин	127
РОМАНЬКО І.І. Удосконалення соціально-гуманітарної підготовки студентів у контексті євроінтеграції: міжнародний та вітчизняний досвід	133
САС Н.М. Характеристика сучасних тенденцій професійної підготовки	140
СИЛАДІЙ І.М., МАРИНЕЦЬ Н.В. Професійні компетенції педагога-менеджера в управлінні освітнім процесом	148

СМОЛИКОВА Т.М.	155
Формирование культурной компетентности в условиях гуманизации и гуманитаризации технического образования	
СТАСЕВИЧ К.В.	162
Компетентнісний підхід у професійній підготовці авіаційних фахівців	
СТЕПАНОВ С.П.	
Критерії, показники й рівні сформованості спеціальних умінь ідентифікації у майбутніх офіцерів-прикордонників	166
СУРКОВА К.В.	
Структура інтерфейсу електронного засобу навчання з оперативного планування та контролю виконання польотів	173
СУЩЕНКО Р.В.	
Психолого-педагогічні компоненти формування управлінської культури майбутнього інженера залізничного транспорту	178
ТЕМНИКОВА И.С.	
Использование возможностей специального представления учебного материала в обучении высшей математике (на примере темы «Интегрирование по частям», «Числовые ряды»)	182
ТИМОФЄЄВА О.Я.	
Особенности педагогического эксперимента з формування соціально-комунікативної компетентності у майбутніх судоводіїв у процесі вивчення гуманітарних дисциплін	187
ТОКАРЬ Є.Б., МУРАВЬСЬКА С.М.	
Тестовий контроль з англійської мови в професійній підготовці майбутніх фахівців авіаційної галузі	192
ТОПОЛЬНИЦЬКА Г.Ю.	
Амбітність як важлива морально-психологічна якість у системі професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників	197
ТУРОВЕЦ Н.И.	
Аксиологические приоритеты процесса самоактуализации личности будущего учителя	200
УРСОЛ О.В.	
Електронна освіта як інструмент розвитку інформаційного суспільства	207
ЦАРЕНКО О.М.	
Методологічні аспекти використання мультимедійних засобів у навчальному процесі	213
ЦАРЬОВА Л.В.	
Комунікативна спрямованість підготовки авіаційного спеціаліста	218

ЦИБУЛЬСЬКИЙ С.І.

Сучасні технології навчання у вищих військових навчальних закладах
в контексті реформування вищої освіти України 222

ЧЕРКАСОВ В.Ф.

Предмет і сутність науки як сфери людської діяльності 231

СЕКЦІЯ ІІ.**Зарубіжний досвід професійної підготовки фахівців****БОНДАРЬ О.П., СЕМЕНЮТА М.Ф., ЗАДОРЖНА О.В.,
КОВАЛЕВ Ю.Г., ЯКУНИНА І.Л., КОВАЛЕВА Е.С.**

Некоторые особенности профессиональной подготовки специалистов за рубежом 238

ИГНАТЕНКО В.В., БАВБЕЛЬ Е.И., НАУМЕНКО А.И.

Подготовка специалистов лесного комплекса Республики Беларусь
на базе современных компьютерных технологий 244

КОГУТ С.Я.

Теорії педагогіки праці в контексті розвитку людського капіталу: досвід Польщі 248

КРАСНОЖОН В.О.

Основні вимоги до майбутніх диспетчерів
обслуговування повітряного руху у США 256

ЛІСНА-МІСЬКІВ Н.Є.

Аналіз зарубіжного досвіду формування готовності
до професійної діяльності майбутніх медичних сестер-бакалаврів 261

МІХЕСЬВ О.І., ЛОПАТЮК С.П., ВЕЛИГДАН Н.В., СЕРДЮК Г.В.

Державні питання щодо надійного соціального захисту українських моряків 266

ПАЛЬОНІЙ А.С.

Досвід євроконтролю з впровадження дистанційного навчання авіадиспетчерів 270

ТРЕГУБ В.А.

Формирование политической культуры специалиста
с высшим образованием в современном восточнославянском пространстве 277

ЦУРАНІЧ В.В.

Проблеми інтеграції України до європейської транспортної мережі 282

ЧЕКИНА Е.В.

Социально-экономическая компетентность
как инновационный компонент содержания профессиональной подготовки
специалистов образования в Республике Беларусь 285

ЧОРНОГОР Н.О.

Зарубіжний досвід професійної підготовки у Франції для майбутніх
менеджерів в контексті єдиного європейського освітнього простору 291

Дороги підвищилась на 20% по порівнянню з попереднім навчальним роком. Да і самі студенти в цілому позитивно оцінили переваги, які їм надавало використання системи при вивченні предметів.

Список использованной литературы

1. Бавбель Е. И. Разработка проекта строительства лесной дороги / Е. И. Бавбель // Автоматизированные технологии изысканий и проектирования. – 2010. – Вып. 4(39). – С. 81–89.
2. Лыщик П. А., Бавбель Е. И. Проблема развития транспортной инфраструктуры лесопользователей // Труды БГТУ. 2011. № 2: Лесная и деревообаб. пром-сть. С. 62–64.
3. Лыщик П. А., Бавбель Е. И. Обоснование параметров лесотранспортных сетей на основе ГИС-технологий Труды БГТУ. № 2. Лесная и деревообрабатывающая промышленность. 2012. № 2. С. 35–38.
4. Игнатенко В. В., Бавбель Е. И. Использование линейных математических моделей в лесопромышленном комплексе Актуальные направления научных исследований XXI века: теория и практика. 2014. Т. 2. № 4-1 (9-1). С. 221–224.

Игнатенко Василь, Бавбель Євгенія, Науменко Андрій. Підготовка фахівців лісового комплексу республіки Білорусь на базі сучасних комп'ютерних технологій.

Стаття присвячена питанням застосування комп'ютерних технологій при вивченні лісотранспортних дисциплін «Проектування лісових доріг», «Сухопутний транспорт лісу», «Дослідження лісових доріг та гідрологія штучних споруд» студентами спеціальності «Лесоінженерна справа». Розроблені курс лекцій та лабораторний практикум дозволяють отримати практичні навички по проектуванню лісових автомобільних доріг в програмному комплексі CREDO Дороги і сприяють закріпленню отриманих теоретичних знань.

Ключові слова: викладання, комп'ютерні технології, лісові дороги.

Ignatenko Vasiliy, Bavbel Jane, Naumenko Andrey. Preparation of the professionals of timber complex by means of modern computer technologies in the Republic of Belarus.

Article is devoted to questions of application of computer technologies when studying the lesotransportny disciplines «Design of wood roads», «Land transport of the wood», «Researches of wood roads and a hydrology of artificial constructions» for students of specialty «Forestry Engineering». Developed the course of lectures and a laboratory practical work allow to receive practical skills on design of wood highways in the program CREDO Road and promote fixing of the received theoretical knowledge.

Key words: Teaching, computer technology, forest roads.

УДК 37.02.035.3 (438)

Світлана Когут, к.пед.н., доцент
ВНЗ «Український католицький університет»

ТЕОРІЇ ПЕДАГОГІКИ ПРАЦІ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ

У статті розглянуто окремі теорії, які знаходять своє застосування в педагогіці праці. Вказано, що особливістю польської науки й освіти є вирішення паралельно функціонуючих підходів до визначення змісту навчання упродовж життя. Розглянуто ключові проблемно-структурні одиниці неперервної освіти дорослих, якими оперує педагогіка праці. Зазначено, що з теорією навчання дорослих тісно пов'язана теорія професійної орієнтації, порадиництва і консультування. Ці процеси розглядаються як такі,

що доповнюють один одного, відповідаючи різним періодам професійного розвитку й професійної активності сучасної людини.

Ключові слова: Республіка Польща, педагогіка праці, освіта упродовж життя, професійна орієнтація, професійне порадицтво, професійне консультування.

Постановка проблеми. У документах профільних комісій Європейського Союзу (ЄС) професійній освіті надається вагоме значення. Зокрема, ухвалена в Копенгагені в листопаді 2002 року Декларація Європейської комісії і міністрів освіти європейських країн щодо розвитку співробітництва у сфері професійної освіти і навчання в Європі вивела співробітництво країн у сфері професійного навчання й освіти на новий рівень. В її основу покладено такі стратегічні цілі [1, с. 15–16]:

- підвищення якості та ефективності професійної освіти і навчання в ЄС;
- забезпечення доступності професійних навчальних закладів для всіх громадян;
- відкриття навчальних закладів для зовнішнього світу.

Для реалізації декларації Європейська рада розробила й прийняла робочу програму, спрямовану на створення в Європі системи професійної освіти і навчання, здатної стати загально визнаним стандартом якості у світі. Визначено такі першочергові завдання:

- формування єдиного європейського простору у сфері професійної освіти та навчання;
- розв'язання проблеми визнання компетентності й кваліфікації;
- створення для всіх європейських країн єдиної системи кредитних одиниць;
- розроблення кваліфікацій і компетенцій на секторному і галузевому рівнях тощо [1, с. 16–17].

Хоча Україна лише готується до входження у ЄС, на різних площинах суспільного життя вона долучається до реалізації таких завдань, як розвиток людського капіталу, транскордонна інституційна співпраця. Зокрема, з Республікою Польща, яка членом ЄС стала у 2004 році. У контексті розвитку людського капіталу професійній підготовці фахівців надається вагоме значення. Динаміка сучасного життя засвідчує, що життя кожної людини нерозривно пов'язане із самоосвітою і постійним навчанням, а вибір професії не є сталим. Людина змушена вчитися упродовж усього життя, перекваліфіковуватися чи взагалі змінювати професію.

Проблематику навчання упродовж життя по-різному називають і по-різному трактують. У науковому просторі Республіки Польща використовують такі терміни: перманентна освіта (edukacja permanentna), ціложиттєва освіта (edukacja całożyciowa), освіта упродовж життя (edukacja ustawiczna), навчання упродовж життя (kształcenie ustawiczne), безперервне навчання (kształcenie nieustające), подальше навчання (dalsze kształcenie) та ін.

На теоретико-методологічному рівні ці питання вивчає педагогіка праці. Висвітлення питання «людина-праця-виховання» є особливо актуальним для сучасних польських монографічних досліджень, особливий акцент робиться на таких аспектах, як ставлення людини до праці, виховання до праці, праця як діяльність (мотивація до праці; формування вмінь розв'язувати завдання, пов'язані з працею, професійна освіта, професійний розвиток людини; професієзнавство, професійні характеристики тощо).

Мета статті – розглянути понятійний апарат основних теорій, які застосовують у педагогіці праці.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо основні теорії педагогіки праці як педагогічної дисципліни. Для педагогіки праці ключовим поняттям є «праця» і теорії професійного розвитку Дж. Сьюпера (визначення суб'єктивних чинників вибору професії (Я-концепція) і об'єктивних детермінант типів кар'єри), Дж. Холланда (професійний вибір, зумовлений сформованим типом особистості: реалістичним, дослідницьким, артистичним, підприємницьким, соціальним і конвенціальним) [16, р. 185–186]; програмованого навчання Б. Скіннера (так звана ідея «підкріплення») [15]; системи впорядкованих педагогічних цілей – таксономія Б. Блума [6]; наукової організації праці Ф. Тейлора [18, с. 487–493]; людської діяльності (czynnosci ludzkich) Т. Томашевського [19]; універсальної концепції

модульних навчальних програм (International Labour Organization – Modules of Employable Skills); навчання упродовж життя; професійної орієнтації, порадиництва та консультування.

На вищезазначених теоріях базовані більшість досліджень із педагогіки праці у Республіці Польща. Ми зосередимо увагу на особливостях теорій навчання упродовж життя, професійної орієнтації, порадиництва та консультування.

Одним із сучасних дослідників проблематики педагогіки праці Польщі, а саме освіти, професійного консультування, функціонування людини в процесі праці, професійного розвитку, є Іоланта Вільш (Jolanta Wilsz). Зокрема, у монографії [22] педагогіку праці авторка розглядає як інтердисциплінарну площину для вивчення, пошуку тих чинників, які впливають на професійний розвиток людини на усіх етапах її особистісного розвитку.

Основою наукових досліджень авторки є вивчення сутності й різноманітності чинників, що впливають на успіх професійної діяльності людини, основою якої є виховання до праці як життєвої цінності кожної людини. Іоланта Вільш детально аналізує поняття праці з позиції різних дисциплін (педагогіки, психології, соціології, філософії, соціальної доктрини Церкви, економічних наук). Саме такий підхід дає підстави стверджувати, що праця – це багатовимірне поняття, розуміння її сутності є дуже важливим для розуміння процесу праці з погляду очікувань як для теперішнього, так і для майбутнього ринку праці. Описуючи теоретичні засади праці, акцентує на інтердисциплінарності теорії процесу праці, а також на відмінності між теоретичними положеннями й емпіричними узагальненнями. У монографії описана її концепція індивідуальних особливостей людини, побудована на основі теорії автономних систем (соціальної кібернетики) Маріана Мазура.

Не оминає увагою дослідниця класика педагогіки праці Польщі Тадеуша Новацького (Tadeusz Nowacki). Положення свого дослідження авторка підкріплює цитатами з його праць. Описуючи процес праці, Іоланта Вільш аналізує функції та професійні завдання, підприємницьку активність людини. Окремі параграфи монографії присвячено проблемам адаптації людини до праці (акцент зроблено на аспекті готовності працівника до процесу адаптації до праці), комунікації у процесі праці, професійного вигорання тощо.

У Польщі перші рефлексії щодо необхідного навчання упродовж життя припадають на роки активної діяльності Комісії національної освіти (кінець XVIII ст.), що була в той час державною шкільною владою [21, s. 51].

Широку популярність проблема навчання упродовж життя набуває у 60-х роках XX ст. завдяки тісним контактам і співпраці з країнами Заходу.

У наш час проблему теорії й практики навчання упродовж життя в Польщі інтерпретують по-різному. Як зазначає Зигмунт Вятровський (Zygmunt Wiatrowski), «загальним терміном, який отримав визнання, є термін перманентна освіта (edukacja permanentna). Перманентну освіту розглядають найчастіше як сукупність освітньо-виховних процесів упродовж усього життя людини» [21, s. 51].

Процес навчання упродовж життя польські методологи розглядають через призму таких складових: базова освіта (edukację wyjściową), що реалізується у період навчання у школі, згодом післяшкільна освіта (poszkolna), яку називають освітою дорослих упродовж життя (edukacją ustawiczną dorosłych).

Сучасні погляди польських науковців щодо сутності й завдань освіти упродовж життя формувалися під впливом діяльності міжнародних організацій, зокрема UNESCO, а також досліджень провідних європейських й північноамериканських науковців. Найбільш значущими є праці Б. Йекслі, П. Ленгранда, Е. Фора. Варто зазначити, що з часом ідея неперервної освіти стала предметом досліджень і українських учених. Головний її акцент – забезпечити кожній людині можливість для постійного розвитку, удосконалення знань і умінь упродовж усього її життя.

Аналіз польських наукових праць свідчить, що питання освіти упродовж життя досліджують знані теоретики педагогіки і провідні вчені, які спеціалізуються на вивченні педагогіки праці, зокрема, Іоланта Вільш (Jolanta Wilsz), Рішард Врочинський (Ryszard Wroczyński), Богдан Суходольський (Bogdan Suchodolski), Тадеуш Новацький (Tadeusz

Nowacki), Станіслав Качор (Stanisław Kaczor), Зигмунт Вятровський (Zygmunt Wiatrowski) та багато інших.

Проблемам педагогіки праці присвячені монографії та значна кількість наукових публікацій Барбари Бараняк (Barbara Baraniak), серед яких «Сучасна педагогіка праці з перспективи освіти, праці і досліджень» [4], «Освіта у підготовці людини до професійної праці» [2], «Методи досліджень праці» [2] та ін.

Як зазначає Зигмунт Вятровський (Zygmunt Wiatrowski) [21, s. 51], беручи до уваги особливості польської науки й освіти, вирізняються два паралельні й певною мірою схожі функціонуючі підходи до визначення сутності навчання упродовж життя.

Перший підхід – трактування освіти упродовж життя (неперервної) як ціложиттєвого процесу; це широке тлумачення обіймає усі можливі форми й види виховання та навчання з метою розвитку цілісної особистості.

За основу польські колеги беруть трактування неперервної освіти за Р. Дейвом, який визначав її як концепцію, що охоплює формальне і неформальне навчання упродовж усього життя особистості, що дає змогу досягнути повного розвитку в особистому, суспільному і професійному житті [2].

Другий – трактування освіти упродовж життя (неперервної) після шкільного навчання, характерного для періоду дорослої людини.

Другий підхід у розумінні сутності неперервної освіти щодо першого є значно вужчим. Наведене трактування набуло поширення з початку 80-х років ХХ ст. Оскільки неперервне навчання розглядали як навчання після школи, його не вважали головним обов'язком людини цього періоду її життя. До головних форм людської діяльності відносили інтереси, навчання і роботу, а як основний обов'язок періоду дорослості людини вважали професійну працю.

Тривалий час (до початку ХХІ ст.) неперервну освіту розглядали як доповнювальний елемент основного навчання дорослих. Однак, зважаючи на динамічні зміни на ринку праці, виникнення нових спеціальностей, розвиток нових технологій, неперервне навчання почали трактувати як процес систематичного навчання, що настає після закінчення школи або стаціонарного навчання й триває упродовж усієї професійної активності людини.

Ключовими проблемно-структурними одиницями неперервної освіти дорослих (kształcenia ustawicznego dorosłych) педагогіка праці визначає [10; 11; 21]:

– *навчання дорослих* (uczenie się dorosłych) – безперервний процес, а особливо у фазі професійної активності людини;

– *самоосвіту* (samokształcenie) – ціложиттєвий процес, своєрідний різновид навчання, процес подовженого і розширеного здобуття освіти, що збагачує інтелект та індивідуальність особистості згідно з її ідейними, суспільними, професійними та індивідуальними потребами; як важливий процес навчання дорослих, які з набутого досвіду, власної винахідливості і відповідальності можуть з більшим успіхом формувати і збагачувати свій актуальний стан наукових і життєвих знань (за Станіславом Качором (Stanisław Kaczor), Зигмунтом Вятровським (Zygmunt Wiatrowski));

– *доучування* (підвищення кваліфікації) (dokształcanie) – процес підвищення формальних кваліфікацій, а особливо теоретичного доповнення професійних кваліфікацій, що закінчуються отриманням відповідного свідоцтва, диплому або сертифікату (за Зигмунтом Вятровським (Zygmunt Wiatrowski));

– *удосконалення* (doskonalenie) – процес систематичної актуалізації, розширення і поглиблення знань та умінь, а також загальної і професійної підготовки. Професійне вдосконалення – це процес, який тісно пов'язаний з обраною професією, а також із спорідненими професіями, що дає змогу поступово досягати майстерності у професії, а також здобувати щораз вищу суспільно-професійну позицію, без необхідності виходу з певної професійної групи. Характерною ознакою сучасної системи професійного вдосконалення є опора на теоретичні положення в питаннях функції і принципу наступності професійного вдосконалення. Вирізняють чотири функції професійного вдосконалення: адаптаційну (звану часто впроваджувальною), зрівняльну, реноваційну і реконструкційну (за Тадеушем Новацьким (Tadeusz Nowacki));

– *перекваліфікацію* (przekwalifikowywanie) – освітній або юридичний процес, що веде до зміни професії або спеціальності, отже, до зміни кваліфікації і професійних компетенцій;

– *безкорисливе навчання* (kształcenie bezinteresowne) – процес добровільного здобуття знань і умінь, удосконалення власної індивідуальності за власною ініціативою і для власного задоволення. Згідно з Тадеушем Новацьким (Tadeusz Nowacki), «безкорисливе навчання забезпечує повну індивідуалізацію напрямів навчання і сприяє формуванню внутрішньої вільної індивідуальності, що шукає задоволення життєвих духовних потреб».

Отже, беручи до уваги вищезазначені складові неперервної освіти дорослих, можна констатувати, що освіта дорослих є сучасною платформою для оновлення навних і здобуття нових знань, однією з форм адаптації до сучасних умов ринку праці, оскільки є більш вмотивованою та усвідомленою, створює нові можливості для самореалізації дорослих.

З теорією навчання дорослих тісно пов'язана теорія професійної орієнтації, порадиництва і консультування.

У сучасних дослідженнях з педагогіки праці, що вивчають питання професійного розвитку людини, професійної кар'єри, науковці послуговуються значною кількістю термінів і понять. Зокрема, професійна преорієнтація (preorientacja zawodowa), шкільна і професійна орієнтація (orientacja szkolna i zawodowa), професійна орієнтація (orientacja zawodowa), орієнтація і професійне консультування (orientacja i poradnictwo zawodowe), професійне порадиництво (poradnictwo zawodowe), порадиництво і професійне консультування (poradnictwo i doradztwo zawodowe), професійне консультування (doradztwo zawodowe), професійна реорієнтація (reorientacja zawodowa), професійний відбір (selekcja zawodowa) та ін.

Така кількість понять, а також різна їх інтерпретація та подання спричиняють розбіжності у розумінні термінологічного апарату дослідницького поля завдань педагогіки праці, ускладнюють проведення порівняльних досліджень. Тому актуалізується вибудування методологічного підґрунтя для систематизації явищ і процесів, характерних для дослідницьких завдань педагогіки праці. Водночас серед польських колег триває дискусія щодо того, яке з наведених вище понять можна визнати як основне, домінуюче. Наші сучасники частіше послуговуються терміном «професійне консультування», а ще «модніше» – «професійний консалтинг». Однак варто зазначити, що не бракує також прихильників професійного порадиництва як вихідної категорії. Водночас аналіз монографій і досліджень з педагогіки праці свідчить, що у працях із проблематики професійного розвитку людини домінують три рівноцінні терміни – професійна орієнтація, професійне порадиництво і професійне консультування. Розглянемо детальніше сутність кожного з наведених термінів.

Професійну орієнтацію у Польщі після Другої світової війни трактували неоднозначно. Використовували паралельно дві терміносполуки – «шкільна орієнтація» та «шкільна і професійна орієнтація». У сучасних науковій професійній літературі трапляється також подвійне трактування сутності конструкту «шкільна і професійна орієнтація». Зокрема, перший підхід акцентує увагу на роздільному трактуванні частин терміносполуки, тобто вирізняє шкільну орієнтацію і професійну орієнтацію. Прихильницею роздільного трактування цих понять була у 60-х роках Ірена Янішовська (Irena Janiszowska) [8]. За спільне трактування складових вищенаведеної дефініції в Польщі виступав Стефан Басцік (Stefan Baścik) [5], який розглядав професійну орієнтацію як допомогу молоді у виборі професії. Оскільки цей вибір найчастіше відбувається у час навчання в загальноосвітній школі, то так пояснюється подвійне поняття «шкільна і професійна орієнтація».

У словнику педагогіки праці конструкцію «*професійна і шкільна орієнтація*» тлумачено як «систему цілеспрямованих інформаційно-виховних впливів на учнів загальноосвітніх шкіл (початкових і середніх), які стоять перед вибором профільної школи, що пов'язано з вибором професії» [10, s. 214].

На думку авторитетної дослідниці Ванди Рахальської, професійна орієнтація – це тривала виховна діяльність, яка полегшує молодій людині вибір професії та напряму навчання, перехід від школи до професійної діяльності. Діяльність у галузі професійної орієнтації має охоплювати весь період професійного розвитку людини, особливо брати до уваги період допрофесійної підготовки. Науковець слушно зауважує, що правильна

реалізація професійної орієнтації повинна зосереджувати увагу не лише на матеріальному аспекті професії, а й на суспільному аспекті, сприяти вдосконаленню особистості [14, s. 216].

Найбільш вживаним є термін «професійна орієнтація», але у педагогічному вимірі орієнтацію дефінують «на щось», а у професієзнавчому – «у чомусь», тобто педагогічний вимір застосування є значно ширшим за змістом від професійного.

Завданням процесу професійної орієнтації є надання особистості й групі людей знань про професію і можливі шляхи її здобуття, формування вмінь самооцінки, відповідного ставлення до праці, основних умінь і навичок, необхідних у професійній діяльності (за Вандою Рахальською (Wanda Rachalska). Беручи до уваги, що професійна орієнтація є сукупністю виховних процедур, що повинні допомогти молодим людям у самостійному й обгрунтованому виборі професії, ця змістова категорія охоплює такі складові: переорієнтацію, шкільний і професійний відбір, професійну реорієнтацію, підготовку до вибору професії.

Другий не менш вживаний термін педагогіки праці – це професійне порадицтво (poradnictwo zawodowe). У Польщі професійне порадицтво проводиться з молодими і дорослими людьми. Хоча останнім часом простежується тенденція проведення порадицтва з людьми, які вже зробили свій професійний вибір. До цієї категорії належать учні професійних шкіл, молоді люди, які працюють, але прагнуть кращих посад і досягнень у професійній діяльності або які мають намір змінити професію чи робоче місце.

У працях Станіслава Шайки (Stanisław Szajek) [17], Ришарда Паржецького (Ryszard Parzęcki) [12], Ельжбети Подольської-Філіпович (Elżbieta Podoska-Filipowicz) [13], (Bożena Wojtasik) [23] та інших польських авторів зазначається, що головною метою професійного порадицтва є поглиблення знань про обрану групу професій і підготовка до праці в цій групі; ознайомлення з потребами ринку праці у фахівцях певних професій в умовах безробіття; конфронтація інтересів, схильностей і здібностей з конкретними професійними ситуаціями; ознайомлення із тенденціями, що розвиваються у професійній діяльності, і змінами, які відбуваються у змісті діяльності під впливом науково-технічної та інформатичної революції; допомога в реальному оціненні професійної придатності і в самовизначенні; усвідомлення необхідності раціонального планування свого подальшого професійного напрямку.

Проблематику професійного порадицтва у зарубіжній літературі розглянуто у контексті професійної орієнтації або професійного консультування. Термін «професійне консультування» стосується шкільної молоді. Зокрема, Боżена Войтасік (Bożena Wojtasik) [23] професійне консультування розглядає в трьох аспектах:

- як систему установ, суспільних колективів, організації матеріального обладнання, а також ідеї і системи цінностей;
- як комплекс диференційованих і складних дій, які здійснюють установи і організації, що надають членам суспільства певний обсяг знань і цінностей;
- як стан інформування суспільства, підготовку до вибору професії, а також як запас знань і зацікавленість цією проблематикою.

Професійна орієнтація і професійне порадицтво мають спільного одержувача інформації, тобто молодь, яка стоїть перед вибором професії. Отже, ці два процеси можна розглядати як взаємодоповнювальні, що мають певну наступність у застосуванні, оскільки використовуються у різних життєвих ситуаціях.

Професійне консультування (doradztwo zawodowe) як термін і як процес набуло поширення у Польщі в 90-х роках ХХ ст. під час безробіття. У поширенні цього терміна суттєву роль відіграло Національне бюро праці, що проводило у цей час ідеологічну, організаційну і видавничу діяльність. Не останню роль відігравали Центри професійної інформації, які працювали під керівництвом Міністерства праці і соціальної політики та Національного бюро праці. Перший центр був заснований в 1995 році (м. Торунь) у співпраці з Федеральним бюро праці Німеччини м. Нюрнберга. Провідну роль у поширенні цього терміна відіграла Боżена Войтасік (Bożena Wojtasik) [23], яка у багатьох своїх дослідженнях наводила термін «професійний консультант», «професійне консультування».

Доволі часто в професійному спілкуванні поняття «професійне порадицтво» і «професійне консультування» вживають як синоніми. Однак між цими двома поняттями є відмінності, зокрема у розгляді проблеми того, хто радиться, або радника. У порадицтві проблема виникає у свідомості того, хто радиться, натомість у консультуванні – у свідомості радника. Суттєвою відмінністю є визначення ролі радника. У порадицтві ця роль не визначальна; той, хто радиться, і радник є радше партнерами, важливе значення має добровільність користування порадами. Натомість у консультуванні активність виявляється на стороні радника. Тому Божена Войтасік (Bożena Wojtasik) вважає, що змістова сфера «професійного консультування» вужча, ніж «професійного порадицтва».

Отже, професійне консультування є процесом, що стосується дорослих осіб, безробітних, вагомим інструментом в діяльності Міністерства праці і соціальної політики, а також районних відділів праці. Подібної думки щодо професійного консультування дотримується Володимир Тржецяк (Włodzimierz Trzeciak) [20], ставлячи перед відділами праці та професійними консультантами такі завдання:

- збір, нагромадження, актуалізація інформації про ринок праці, професії, можливості навчання, вдосконалення професійних кваліфікацій, а також професійного перекваліфікування;
- надання допомоги у вирішенні професійних проблем завдяки індивідуальним порадам і груповому консалтингу;
- надання допомоги роботодавцям у підборі кадрів;
- надання інформації і професійних порад працівникам, які охоплені масовими звільненнями;
- організація медоглядів, проведення психологічних досліджень з метою формулювання думки про професійну придатність, напряду професії або перекваліфікації;
- співпраця з іншими установами.

Серед науковців поширена думка, щоб орієнтацію, порадицтво і професійне консультування трактувати як багатозначущі процеси, що доповнюються, відповідають різним періодам професійного розвитку і професійної активності людини. Існує можливість, а також практика поєднання цих процесів: «орієнтація і професійне консультування», «порадицтво і професійне консультування».

Висновки. На підставі аналізу теорій і понять можемо висувати, що в питаннях професійного розвитку людини педагогіка праці оперує значною кількістю понять. Виокремлюють орієнтацію, порадицтво і професійне консультування. Їх трактують як багатоаспектні процеси, що доповнюють один одного, оскільки відповідають різним періодам професійного розвитку і професійної активності людини. Пріоритетним є детальніше вивчення організаційно-змістової наповненості цих процесів через діяльність фахівців-консультантів, налагодження співпраці між закладами праці та навчальними інституціями, їх професійну підготовку.

Список використаних джерел

1. Петренко Л. М., Козак А. Р., Коваленко С. П. Професійна освіта і навчання в Україні: сучасні технології управління. Методичний посібник / за заг. ред. Петренко Л. М. – Дніпропетровськ: ІМА-прес, 2011. – 152 с. – С. 15–16.
2. Baraniak B. Edukacja w przygotowaniu człowieka do pracy zawodowej / Barbara Baraniak. – IBE, Warszawa, 2008. – 208 s.
3. Baraniak B. Metody badania pracy / Barbara Baraniak. – Warszawa, WAiP, 2008. – 254 s.
4. Baraniak B. Współczesna pedagogika pracy z perspektywy edukacji, pracy i badań / Barbara Baraniak. – Wyd. II. – UKSW, Warszawa, 2013. – 440 s.
5. Baścik S. Wybór zawodu a szkoła / Stefan Baścik. – Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1974. – 200 s.
6. Bloom B. S., Engelhart M. D., Furst E. J., Hill W. H., Krathwohl D. R. (1956). Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. Handbook 1: Cognitive domain. New York: David McKay.

7. Dave R. H. Foundations of Lifelong Education: Some Methodological Aspects. In: Foundations of Life long Education / R. H. Dave. – Hambourg, 1976.
8. Janiszowska I. Zagadnienia orientacji i selekcji szkolnej / Irena Janiszowska. – Warszawa: Państw. Zakł. Wydaw. Szk., 1971. – 193 s.
9. Kargulowa A. O teorii i praktyce poradnictwa : odmiany poradniczego dyskursu : podręcznik akademicki / Alicja Kargulowa. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2004. – 232 s.
10. Koczniewska-Zagórska L., Nowacki T., Wiatrowski Z. (red.). Słownik pedagogiki pracy. – Warszawa, 1986. – S. 214.
11. Nowacki Tadeusz W., Korabiowska-Nowacka Kazimiera, Baraniak Barbara. Nowy słownik pedagogiki pracy. – WWSP TWP, Warszawa, 1999. – 319 s.
12. Parzęcki R. Orientacja i poradnictwo zawodowe : materiały informacyjno-metodyczne / Ryszard Parzęcki, Krzysztof Symela, Bogdan Zawadzki. – Radom : Instytut Technologii Eksploatacji, 1995. – 178 s.
13. Podoska-Filipowicz E. Podstawy zawodoznawstwa, orientacji i poradnictwa zawodowego / Elżbieta Podoska-Filipowicz. – Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Bydgoszczy. – Bydgoszcz : Wydaw. Uczelniane WSP, 1990. – 99 s.
14. Rachalska W. Problemy orientacji zawodowej / Wanda Rachalska. – Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1987. – 227 s.
15. Skinner B. F., Verbal Behavior / B. F. Skinner. – New York: Appleton century crofts, 1957. – 486 p.
16. Super D. E. A Theory of vocational development // Amer. Psychologe, 1953. – V.8. – № 5. – P.185–186.
17. Szajek S. Rola szkół zawodowych i zakładów pracy w orientacji zawodowej / Stanisław Szajek. – Wyd. 2 zm. – Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1987. – 131 s.
18. The Encyclopedia of the History of American management, red. M. Witzel. – Continuum, Bristol, 2005. – S. 487–493.
19. Tomaszewski T. Wstęp do psychologii / Tadeusz Tomaszewski. – Warszawa: PWN, 1963. – 294 s.
20. Trzeciak W. Poradnictwo zawodowe w urzędach pracy / Włodzimierz Trzeciak // “Szkoła Zawodowa”. – №1, – 1998, – S. 40–46.
21. Wiatrowski Zygmunt. Podstawowe teorie w obszarze pedagogiki pracy, cz. III // Edukacja ustawiczna dorosłych. – №1. – 2011. – s. 50–58. – S. 51.
22. Wilsz J. Teoria pracy. Implikacje dla pedagogiki pracy / Jolanta Wilsz. – Kraków: Oficyna Wydawnicza “Impuls”, 2009. – 524 s.
23. Wojtasik B. Doradca zawodu : studium teoretyczne z zakresu poradniczego / Bożena Wojtasik. – Wrocław : Wydaw. Uniwersytetu Wrocławskiego, 1994. – 136 s.

Когут Светлана. Теории педагогики труда в контексте развития человеческого капитала: опыт Польши.

В статье рассмотрены отдельные теории, которые находят свое применение в педагогике труда. Указано, что особенностью польской науки и образования является выделение параллельно функционирующих подходов к определению сущности обучения на протяжении жизни. Рассмотрены ключевые проблемно-структурные единицы непрерывного образования взрослых, которыми оперирует педагогика труда. Отмечено, что с теорией обучения взрослых тесно связана теория профессиональной ориентации, консалтинга и консультирования. Эти процессы рассматриваются как дополняющие друг друга, соответствуют различным периодам профессионального развития и профессиональной активности современного человека.

Ключевые слова: Республика Польша, педагогика труда, образование в течение жизни, профессиональная ориентация, профессиональные рекомендации, профессиональное консультирование.

Kohut Svitlana. Theories of pedagogy of labor in the context of human capital development: experience of Poland.

A significant meaning is being paid to professional training in the context of human capital development. Modern life dynamics proves the fact that the life of each person is closely connected with self-education and continuous studies. A human being has to study during all his/her life, to re-qualify, or to change a profession. Pedagogy of labor studies the above mentioned problems on the theoretical and methodological level. Researching problems of «human being – labor – education» interconnections is particularly urgent in modern Polish monographic works which stress such aspects as: human being's attitude to labor, up-bringing for labor, labor as activity.

The article considers theories and the conceptual apparatus used in pedagogy of labor. The author emphasizes that a special feature of Polish science and education is the usage of simultaneously functioning approaches to the determination of the essence of lifelong learning. Key problem and structure units of continuous education of adults, pedagogy of labor operates with, are examined. It is also mentioned that the theory of education of adults is closely connected with the theory of professional orientation, counseling, and consulting. These processes are considered to be such that complement one another for they correspond to different periods of modern individual's professional development and his/her professional activity.

Key words: Republic of Poland, pedagogy of labor, lifelong learning, professional orientation, professional recommendations, professional counseling.

УДК 631.5.078

Валентина Красножон, аспірант
Кіровоградська льотна академія
Національного авіаційного університету

**ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО МАЙБУТНІХ ДИСПЕТЧЕРІВ
ОБСЛУГОВУВАННЯ ПОВІТРЯНОГО РУХУ У США**

У статті проаналізовано вплив Федеральної Авіаційної Адміністрації на формування основних вимог до майбутніх диспетчерів обслуговування повітряного руху у США; визначено роль Зводу Федеральних Правил у становленні майбутнього авіаційного диспетчера; розкрито зміст основних вимог до майбутніх диспетчерів обслуговування повітряного руху у США; обґрунтовано ключові якості якими повинен володіти кандидат на посаду диспетчера обслуговування повітряного руху у США.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутній авіаційний диспетчер, обслуговування повітряного руху, Федеральна Авіаційна Адміністрація, Звод Федеральних Правил, програма академічної підготовки для диспетчерів.

Постановка проблеми. Стан безпеки польотів, аналіз авіаційних інцидентів і катастроф свідчить про необхідність вдосконалення професійної підготовки майбутніх авіаційних диспетчерів України, як ключового фактора в системі авіаційної промисловості в цілому. Саме тому необхідно перейняти досвід прогресивної системи професійної підготовки майбутніх авіаційних диспетчерів у США, як лідера в авіаційній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійній підготовці майбутніх авіаційних диспетчерів у США присвячено чимало наукових праць в яких, зокрема, висвітлюються, аналізуються і акцентуються вимоги до майбутніх авіаційних диспетчерів обслуговування повітряного руху. Вимоги до майбутніх диспетчерів обслуговування повітряного руху у США сприяють виокремленню певних критеріїв професіональності, освіченості, стійкості і надійності майбутніх фахівців, а також сприяють відсіюванню низько кваліфікованих спеціалістів. Серед українських досліджень, пов'язаних із цією